

УДК 330. (32):368.02

Павленко Оксана Павлівна

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, Дніпро,
Україна*

ЗАРУБІЖНА СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В КРАЇНАХ РОЗВИНЕНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Аннотація. В статті визначено взаємозалежність страхових ринків окремих країн світу та сучасний етап розвитку світової економіки та міжнародних відносин. Також висвітлено досвід організації та особливості функціонування страхових ринків країн з розвинутою економікою.

Ключові слова: страхування, страхова діяльність, страховий ринок, фінансова стійкість, страхові компанії.

Павленко Оксана Павлівна

*Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет, Днепр,
Украина*

ЗАРУБЕЖНАЯ СТРАХОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В СТРАНАХ С РАЗВИТОЙ ЭКОНОМИКОЙ

Аннотация. В статье определено взаимозависимость страховых рынков отдельных стран мира и современный этап развития мировой экономики и международных отношений. Также освещены опыт организации и особенности функционирования страховых рынков стран с развитой экономикой.

Ключевые слова: страхование, страховая деятельность, страховой рынок, финансовая устойчивость, страховые компании.

Pavlenko Oksana

Dnepropetrovsk State Agrarian and Economic University, Dnepr, Ukraine

FOREIGN INSURANCE ACTIVITY IN THE COUNTRY ADVANCED ECONOMIES

Abstract. In the article the interdependence of the insurance markets in some countries and the current stage of development of the world economy and international relations. Also highlights the experience of the features and operation of insurance markets in the developed economies.

Keywords: insurance, insurance coverage, market, financial stability, insurance company.

В розвинених країнах світу вже давно здійснюються процеси ринкової трансформації до системи світових господарських зв'язків, які зумовлюють необхідність розвитку українського страхового ринку з урахуванням світового

досвіду та національних особливостей. Тому досить актуальною на сучасному світовому ринку залишається розвиток страхової діяльності, що сприяє подальшій інтеграції у світове господарство [1, с.17].

Питаннями страхової діяльності за кордоном частково займалися такі науковці та практики, як О.І.Барановський, С.С.Осадець, О.Ф.Філонюк, О.М.Зальотов. Серед відомих українських досліджень з даного питання слід відзначити роботи К.Воблого, С.Осадця, В.Базилевича, А.Поддєрьогіна, Н.Внукової та ін. Питанням функціонування страхових ринків країн Східної Європи, Франції та Японії присвячені роботи вітчизняних вчених М.Мних, А.Мних та В.Фурмана [1,2]. В той же час страхові ринки країн з розвинутою економікою вважаються основоположниками страхової справи (США, Великобританія, Німеччина та Швейцарія тощо) і мають потребу в подальшому дослідженні. Аналіз структури світового ринку страхування за макроекономічними показниками вказує на нерівномірність його розвитку в різних регіонах світу. Наприклад, у 2010 році понад 59% всіх страхових надходжень належало Японії та США, 29% - державам Європейського Союзу, частка решти країн світу становила близько 12%, у тому числі частка України - лише 0,01%. На міжнародному страховому ринку домінують індустріально розвинені регіони Північної Америки, Європи та Японія, частка яких складає близько 90% від загальної суми страхових платежів за всіма видами страхування. Високих темпів зростання за зазначеним показником (за всіма видами страхування, особливо за договорами страхування життя) досягли Швейцарія та Франція - 39% (49% за договорами страхування життя) та 31% (38% за договорами страхування життя) відповідно [3, с.41-42].

У країнах із ринковою економікою частка страхування складає до 12 % від валового внутрішнього продукту, тоді як в Україні цей показник менше 1%. Проте найбільш швидко зростаючі страхові ринки становлять країни Азії і Латинської Америки та держави з перехідною економікою Центральної та Східної Європи. З метою координації страхової діяльності, оскільки багато компаній здійснювали операції одночасно в декількох штатах, США в 1871 році

заснувала Національну страхову асоціацію (НАІС), до якої увійшли глави страхових органів кожного штату. Сучасна діяльність НАІС пояснює, чому в США так і не було створене федеральне страхове відомство. Вона фактично виконує функції цього органу. Асоціація розробляє єдині стандарти регулювання і типові закони, які після прийняття на загальних зборах НАІС мають бути інкорпоровані в законодавство штатів. Ці рішення є рекомендаційними, тому теоретично штати можуть їх ігнорувати. Однак на практиці цього не відбувається - це пояснюється авторитетом НАІС, крім того, існують дієві механізми втілення цих рішень у життя.

Особливу увагу НАІС приділяє питанням фінансової стійкості страхових компаній, оскільки в США забезпечення платоспроможності страховиків завжди вважалося основним завданням регулювання. Питання фінансового стану галузі ніколи не втрачали своєї актуальності, а в 90-і роки набули широкого суспільного резонансу у зв'язку з фінансовою неспроможністю двох великих страхових компаній - "Mutual Benefit Life" і "Executive Life".

Взаємозалежність страхових ринків окремих країн і тенденції глобалізації в страхуванні висунули на порядок денний створення організації - регулятора страхових відносин на міжнародному страховому ринку. Як наслідок, у 1994 році була створена IAIS - Міжнародна асоціація національних органів нагляду за страховою діяльністю, яка об'єднує органи страхового нагляду понад 100 країн світу. Метою IAIS є організація співробітництва між регуляторами страхової галузі для забезпечення ефективного нагляду за страхуванням на внутрішньому і міжнародному ринках. Із країн СНД до неї входять Україна, Казахстан і Росія. IAIS відома своєю системою обміну інформацією між органами страхнагляду. Принципами її є базові рекомендації співстрахування в цілому й окремих моментах ведення справи для регуляторів. Членством органу страхнагляду країни в цій організації зобов'язує використовувати в страховій практиці міжнародні принципи і стандарти Асоціації. Найбільш відомі чотири принципи IAIS, що регулюють страхову діяльність, проведення страхових операцій, платоспроможність страхових компаній та функції регулятора.

Стандарти регулюють конкретні питання страхування: ліцензування, перевірку, обов'язки органів нагляду і самих страховиків. Стандарти IAIS істотно розширюють функції страхового нагляду, а також встановлюють достатньо високу планку для всіх бажаючих зайнятися страховим бізнесом.

Стандарт №1 передбачає жорсткі вимоги для одержання ліцензії. Не досить відповідати низці критеріїв за статутним капіталом і т.ін. Необхідно представити регулятору бізнес-план на три роки з описом ризиків, які планується взяти на страхування, цільових груп, з якими є намір співробітничати, планованих меж платоспроможності і багато чого іншого. До того ж треба надати проект очікуваного розвитку справи у вигляді моделі балансу доходів і витрат. На стадії одержання ліцензії акціонери повинні проходити контроль на предмет прямої або опосередкованої участі в незаконних операціях і наміру створити страхову компанію для "відмивання" грошей. Контролю піддаються і договори про залучення зовнішніх ресурсів. Вивченню з боку IAIS піддаються і дочірні структури у разі передачі їм певних функцій. Стандарт №2 передбачає розширення повноважень регулятора з перевірок на місцях: повинні перевірятися активи, пасиви, адекватність тарифів балансу операцій, технічна сторона страхових операцій і багато чого іншого.

Стандарт №4 передбачає перегляд параметрів регулювання у сфері інвестування коштів і перестраховання. Найголовніше: регулятор національного страхового ринку відповідно до західних критеріїв повинен реагувати відповідним чином у разі, «якщо недостатнє або недоцільне перестраху вальне покриття негативно впливає на здатність компанії здійснювати виплати». Проте кожна країна має власне законодавство по регулюванню страхової справи. Розглянемо його на прикладі декількох провідних країн світу. В США, наприклад, існують різні програми, що застосовуються в страхуванні сільськогосподарських культур. Учасниками даної системи страхування аграрних ризиків є Федеральна корпорація страхування врожаю, яка управляється Агенцією з управління ризиками; страхові компанії, продукти яких повинні бути схвалені цією Агенцією та які

отримують через зазначену Агенцію субсидії на покриття адміністративних витрат, витрат на врегулювання збитків [4,с.18].

Контроль за справедливими умовами укладання страхових договорів також посідає важливе місце в регулювальній діяльності американської держави. Це пов'язано, з тією винятковою роллю, яку страхування відіграє в повсякденному житті американців. Приміром, на більшій частині території країни автомобіль - найбільш, розповсюджений, а найчастіше і єдиний засіб пересування, тому страхування автотранспортних засобів і автоцивільної відповідальності - нагальна потреба, і воно є обов'язковим в більшості штатів.

До відповідності із зазначеними цілями у державному регулюванні США виділяються два основних напрями: регулювання платоспроможності страховиків; регулювання ринку. Регулювання платоспроможності включає такі механізми контролю, як вимоги до капіталу, резервних фондів та інвестицій, аудиту і наданню фінансової звітності, а також заходи, які вживаються у разі неплатоспроможності страховика. Основна увага приділяється встановленню ціни, затвердженню форм страхових полісів, принципам укладення договорів страхування і розгляду претензій [4, С.25].

Нині у Великобританії створена найбільш ліберальна система страхування. Тут навіть немає спеціальних орган в нагляду за страховою діяльністю. Він здійснюється Департаментом торгівлі і промисловості (DTI), конкретно - страховим відділом Департаменту. Незважаючи на лібералізм у встановленні цін та правил страхування, якість послуг у цій країні не гірша, а ціни нижчі, ніж в інших країнах. Законодавчу базу страхової діяльності у Великобританії складає Закон про страхові компанії 1982 року з урахуванням наступних змін і доповнень. У законі містяться правові норми, що регулюють питання ліцензування страхової діяльності, платоспроможності страховика, оцінки його активів і пасивів, інвестицій страхових резервів. Страхове законодавство Великобританії в основному гармонізоване з вимогами ЄС. Так, питання накопичувального страхування життя підпорядковані правовому регулюванню англійським законом про фінансове обслуговування 1986 року.

Страхові компанії і фізичні особи не мають права займатися страховим бізнесом у Великобританії доти, доки не одержать ліцензію Департаменту. Виняток із загального правила застосовується щодо членів корпорації «Ллойд», дружніх товариств і профспілок, які здійснюють страхування своїх членів на період страйків. Щодо членів корпорації «Ллойд» питання ліцензування передані до компетенції вищого органу цієї організації. Питання ліцензування страхової діяльності дружніх товариств віднесені до компетенції Регістру дружніх товариств. Діяльність страхових синдикатів корпорації «Ллойд» безпосередньо не підлягає нагляду з боку Департаменту торгівлі і промисловості. У результаті в цивільно-правовому декреті корпорація розглядається як саморегулююча структура страхового ринку, функціонування якої має яскраво виражений міжнародний характер. Всі страхові компанії Великобританії зобов'язані в шестимісячний термін після закінчення звітного року опублікувати і представити в ДТІ докладний звіт про діяльність. Звіт включає: баланс компанії, рахунок прибутків і збитків, аналіз динаміки страхової премії, аналіз частоти виплат і ліквідації претензій, огляд змін по фондах довгострокових видів страхування. Особлива увага приділяється рівню платоспроможності страховика (фінансової стійкості). Платоспроможність за загальними видами страхування визначається директивами ЄС. При цьому всі компанії поділені на два види: компанії ЄС (якщо центральний офіс знаходиться в країні - члені ЄС); зовнішні компанії (якщо центральний офіс перебуває за межами ЄС). Для компаній, центральний офіс яких знаходиться у Великобританії, має витримуватися рівень платоспроможності. Кожні три роки компанії довгострокового страхування повинні призначати фахівця - актуарія для перевірки їх активів і зобов'язань. У разі недотримання необхідного рівня платоспроможності компанії зобов'язані надати в ДТІ докладний план фінансового оздоровлення до того, як він застосує санкції. Для іноземних страховиків із країн не членів ЄС діють додаткові вимоги. Вони можуть одержати ліцензії тільки за наявності у них офісного приміщення, управлінського персоналу і всього того, що складає інфраструктуру страхового

бізнесу. Вони повинні також підтвердити наявність фіксованого депозиту в грошовій формі, що гарантує виконання взятих ними страхових зобов'язань. Інвестиційна діяльність цих страховиків має бути орієнтована винятково на економіку Німеччини. Крім того, кожен з них повинен призначити адвоката, який представляє його інтереси.

Обсяг річної фінансової звітності і принципи бухгалтерського обліку господарських операцій страхових компаній встановлюється BAV. Особливі вимоги щодо цієї звітності встановлюються при здійсненні операцій за певними видами страхування, наприклад, по страхуванню життя. Консолідований річний фінансовий звіт повинен включати результати операцій і бухгалтерські баланси всіх компаній, агентств і представництв даного страховика по всіх країнах, у яких він здійснює страхові і перестраховальні операції. Річний фінансовий звіт, включаючи всі необхідні документи, має бути представлений не пізніше трьох місяців від дня звітної дати. Основна ідея діючої моделі контролю за платоспроможністю страхових компаній полягає в забезпеченні достатності страхових фондів. Рівень платоспроможності страховика визначається шляхом зіставлення його активів з існуючими на певний момент зобов'язаннями. Тим самим розраховується величина фактично вільних активів - ресурсів, вільних від будь-яких зобов'язань. За своїм фінансовим наповненням вони відповідають величині власного капіталу страхової компанії. Отримана величина порівнюється з нормативним рівнем. Якщо виявляється недостатність власного капіталу, компанія з точки зору платоспроможності знаходиться в критичному стані, і до неї застосовуються особливі санкції [3, с.74-76].

Так страховий ринок Німеччини перебуває під жорстким контролем держави. Всі діючі в Німеччині національні й іноземні страхові компанії підлягають обов'язковому державному страховому нагляду Федерального відомства нагляду за діяльністю страхових компаній (BAV), який знаходиться в Берліні. Основна мета діяльності BAV - захист інтересів страхувальників. Це важливо, оскільки у Німеччині порівняно із Великобританією немає особливого централізованого гарантійного фонду для відшкодування збитків

страхувальником через непередбачене банкрутство їхніх страховиків. Єдиний виняток - особливий гарантійний фонд страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. З цього фонду відшкодовується збиток учасникам дорожнього руху, які постраждали в результаті дорожньо-транспортної пригоди, якщо автовласник з якихось причин не мав поліса, що засвідчує наявність у нього договору такого страхування.

Німеччина входить до ЄС, тому регламентація її страхової діяльності перебуває в суворій відповідності з діяльністю органів нагляду в країнах ЄС. Вільне розміщення капіталу для відкриття дочірніх підприємств і представництв у межах ЄС обумовило необхідність єдиної системи контролю платоспроможності. Дана система призначена для всіх страхових компаній, які проводять пряме страхування, за винятком тих, що займаються тільки перестраховуванням. Правила платоспроможності - найбільш характерне вираження європейської регламентації, якій мають підпорядковуватися всі страхові компанії ЄС. BAV наділене широкими правами і повноваженнями по нагляду за страховою діяльністю. Одна із головних його функцій - моніторинг рівня платоспроможності і фінансової стійкості страхових компаній - суб'єктів страхового ринку Німеччини. Всі іноземні страхові компанії, які мають намір здійснювати операції прямого страхування в Німеччині, повинні пройти процедуру ліцензування через BAV. Вона обов'язкова для страхових компаній - членів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мних А.М. Страхування в Україні в умовах глобальної економічної кризи / А.Мних // Інвестиції: практика та досвід. 2009. - №24. – С.17-18.
2. Фурман В.М. Особливості формування страхових ринків країн з перехідною економікою // Економіст. – 2008.-№8. – С.74-76.
- 3.Шолойко А. Світовий досвід державної підтримки сільського господарства через програми страхування / А.Шолойко // Вісник КНУ ім.ТШевченк. – 2013-№135. – С.41.
4. Александрова М.М. Закордонний досвід формування та розвитку систем страхування сільськогосподарських культур/ М.Александрова // Міжнародний збірник наукових праць.- 2012. - Випуск 2(20). – С.18-28.